

DANUTA
ZE LVOVA DO TEL AVIVU

Mí rodiče pracovali v menší továrně na území lvovského ghetta. Vyráběli tam pro Wehrmacht válenky. Hotové boty se vršily na hromadách od podlahy až ke stropu. V podstatě zabíraly celou dosti stísněnou místnost.

Když nastaly deportace a Němci začali Židy z ghetta odvážet do táborů, táta si na tu místnost okamžitě vzpomněl. Existovala šance, že sklad válenek nikdo kontrolovat nebude! Tam jsme se schovali. Já s rodiči, nějaká paní s nemluvnětem a někdo z rodiny jiných pracovníků továrničky. Pár lidí.

Skrývali jsme se tam deset dní. Dlouhých a tragických. Skoro nic jsme nejedli. Zasvěcení lidé nám v noci přinášeli vodu a jídlo, které stačilo jen k přežití. My jsme jim předávali naše výkaly. Místa bylo velmi málo, seděli jsme schouleni a obklopeni válenkami. Nemohli jsme ani natáhnout nohy.

Němci celou dobu chodili ghettem, jejich hlasy se přibližovaly a vzdalovaly. Vyhledávali ukrývající se Židy. Každý, i ten sebejemnější šelest mohl náš úkryt vyrazit. Báli jsme se pohnout, ozvat se a dýchat. A náhle to nemluvně začalo plakat... Uprostřed noci, kdy je nejhlubší ticho, kdy byli Němci mimořádně bdělí.

Dítě plakalo dlouho a hlasitě. Matka dělala vše, co mohla, aby ho uklidnila. Nic nepomáhalo. Ani za nic nebylo možné ho utišit. Situace byla stále napjatější. Čím dál nebezpečnější. Bylo nám jasné, že jestliže nemluvně okamžitě nepřestane plakat, tak... je s námi konec. Křik přiláká Němce. A všichni zahyneme.

Tehdy matka dítěte, ta nebohá matka, šílená zoufalstvím, vzala polštář... a... udusila nemluvně... vlastní dítě...

Nejprve byl slyšet tlumený pláč... zanedlouho už jenom ticho... Konec.

Vím, že to, co jsem popsala, je pro současného čtenáře šokující. Ale ti, kteří v té době nežili a nezakusili to co my, nemají právo tu ženu soudit. Prostě nemají právo. Volba, před níž stála, byla jasná. Buď zahyneme všichni, nebo pouze její dítě. Rozhodla se pro největší možnou oběť...

Pro pochopení byste tam tehdy museli být společně s námi. Ukrytými mezi válenkami, vyděšenými a hledanými. Naslouchali jsme, jestli přijdou Němci... Ona nebyla vinna tím, co se stalo. Vinni byli lidé, kteří ji do této situace dostali. Ona však ne. Ona ne.

Šťastné roky ve Lvově

Narodila jsem se v roce 1930 jako Danuta Schmerlerová. Byla jsem dcerou Markuse Schmerlera a Ley, rozené Rotenstreichové. Měla jsem o šest let staršího bratra Hermana. Rodiče nám vytvořili láskyplný, milující domov. Plný knih a hudby.

Bydleli jsme ve Lvově. Nejprve v Kochanowského ulici 83. Dva roky před vypuknutím války můj otec společně se svým společníkem, panem Baronem, koupil parcelu v ulici Nowy Świat 16, hned vedle Lvovské polytechniky. Společně tam postavili dva domy. Do jednoho z nich se nastěhovala naše rodina.

Táta se svým společníkem otevřeli oděvní firmu Polubior. Byla to zkratka ze slov Polski Ubiór (polský oděv). Tato firma získala v jihovýchodní části Polska velkou popularitu. Polubior zásobil oblečením všechny obchody od Lvova po Zaleszczyki (dnes Zališiki, pozn. redakce).

Rodiče byli zámožní, táta byl povoláním ekonom. Úspěchu dosáhl zásluhou svých rodičů, mých prarodičů, kteří mu zajistili vzdělání, přestože pocházel z velmi chudých poměrů. Prarodiče žili v malém městečku u Stanisławowa, kde měli drobné hospodářství. Ještě si pamatuju na návštěvy u nich, dojení krav a koně pasoucí se na louce. Můj dědeček

Danutina rodina tvořila láskyplný a milující domov. Na snímku bratr Herman s rodiči, Leou a Markusem Schmerlerovými, kolem roku 1927.

byl zbožný. Dodržoval pravidla judaismu. Nosil jarmulku a babička paruku. Velice jsem prarodiče milovala.

Otec mé matky rovněž pocházel z Haliče. Vlastnil polnosti v ukrajinské vesnici Molodyliv (tehdy byla však obec součástí Polska a jmenovala se Mołodyłów, pozn. redakce). Máma studovala filozofii ve Vídni, ale studium nedokončila, protože se provdala za mého otce. Rodiče byli asimilovaní. Židovský jazyk, jidiš, jsem vůbec neznala. Teprve v ghettu jsem ho odposlouchala. Doma jsme hovořili výhradně polsky.

Když jsem měla šest let, začala jsem hrát na klavír. Můj bratr Herman byl nesmírně muzikální. Rád pouštěl gramofonovou desku a dělal, že diriguje orchestr. To byla jeho oblíbená hra. Měl mimořádnou představitost

a válka ukázala, že i velkou odvahou. Ve škole pokulhával v chemii a algebře. Máma ho strašila, že pokud neprojde do další třídy, půjde jako pomocník k ševci nebo krejčímu. Můj bratr měl raději sport než studium – hrál výborně tenis a jezdil na lyžích.

Já jsem také milovala zimní sporty. Tehdy se jezdívalo na obyčejných lyžích, které se připínaly k zimním botám, tak zvaným sněhovým. Měla jsem dokonce lyžařský oděv, samozřejmě že nevypadal tak profesionálně a barevně jako dnešní oblečení pro děti. Jednoduše jsem si oblékala zvláštní kožíšek a teplé kalhoty. V zimě jezdily všechny děti ze Lvova na saních a lyžích na svazích Wólki (dnes Vulky, pozn. redakce). Byly to nádherné, šťastné zimy. Předválečné.

Doma panovala přísná disciplína. Tak nás vychovávala matka. Měli jsme služebnou, která se jmenovala Helenka. Přesto však máma každé ráno prováděla kontrolu našich pokojů. Vstupovala do nich rázně, a pokud naše věci ležely rozházené na podlaze a neuklizené, vždy jsme uslyšeli tu stejnou otázku:

„A na co máte skříň a stolký?“

A pak vždy dodávala, jako kdyby chtěla předejít naše výmluvy:

„Helenka tu není od toho, aby uklízela ve vašich pokojích! A boty dejte na balkón z kuchyně a pořádně je vyčistěte.“

Doma jsem získala sebekázeň a dobré vychování. Německy se tomu říká *Kinderstube*.

Náš dům byl elegantní, v jednoduchém, ale praktickém stylu. Máma se domnívala, že musí být nadčasový. Klasický nábytek, sladěné barvy, pianino a hodně knih. Většina v němčině, kterou oba rodiče perfektně ovládali. Máma nepracovala, věnovala se nám a domácnosti, ale nikdy nezanedbávala intelektuální rozvoj. Pořád si ze zahraničí objednávala knihy a odebírala noviny.

Byla skromná a inteligentní. Doposud ji mám před očima. Vlasy sepnuté do drdolu a nos lehce napudrovaný. Měla vždy elegantní, ale občas i sportovní styl. Způsob odívání jsem po mámě zdělila. Luxusní lvovské kavárny pro ni nemusely existovat, raději seděla doma. Chodila na různé přednášky. No a kouřila cigarety.

Danutino dětství bylo šťastné. Dívka milovala zimní sporty – stejně jako děti zobrazené na předválečném snímku ze Zakopaného.

Máma měla velmi levicové názory, domnívala se, že komunismus pro svět může být spásou. Litovala však, že se tato ideologie zrodila v Rusku, ne v Německu. Usuzovala, že Rusko do komunismu nedospělo, a proto vypadá tak, jak vypadá.

Táta byl pokrokový a vzdělaný muž. Vždy vypadal elegantně – fraky, saka, obleky. Jeho boty byly tak nakrémované, že se až leskly. Měl pravidelný způsob života. Každý den se z práce vracel kolem sedmé hodiny. V zimě nosil kožich podšitý měkkou látkou. Vždycky, když si ho rozepínal, jsem se k němu a k tomu kožichu přitiskla. Svého otce jsem milovala. Byl pro mne vším.

Přestože jsme byli asimilovaní, rodiče se snažili zachovávat nejdůležitější tradice. Možná proto, že oba vyrůstali ve zbožných rodinách. Židovské zvyky se jim spojovaly s dětstvím a teplem domácího krbu.

Rodiče se snažili dodržovat zásady košer. Říkám „snažili“, protože si pamatuju, že mně i bratrovi dávali šunku. Jak se tehdy říkalo – „pro zdraví“. V pátky se u nás jídávaly šábesové večere, během nichž máma zapalovala svíce. A v sobotu jsme nechodili do školy a nemohla jsem cvičit na piano. Byl to den odpočinku. Moje rodina byla jaksi rozkroče-na mezi modernitou a tradicí, mezi minulostí a budoucností. Polskem a židovstvím.

Herman vychodil základní školu nesoucí jméno Marie Konopnické. A já jsem navštěvovala nejlepší soukromou školu ve Lvově, kterou řídila Olga Filippiová. Tento ústav byl pouze pro dívky.

Celé dětství si velmi dobře pamatuju. Možná se tomu divíte. Ale už je to tak. Čím jsem starší, tím víc se mi vracejí vzpomínky. Ty dobré, ale bohužel i ty špatné...

Začínám se bát

Hranicí mezi dobrými a špatnými vzpomínkami je září 1939. Nad ránem prvního dne války bombardovala německá letadla Skniów (dnes Sknyliv, pozn. redakce), letiště ve Lvově. Hluk bomb a záře požárů. Bezsné noci. Moje rodina nečekala, až Němci celé město srovnají se zemí. Už za několik dní jsme ve velkém voze taženém několika koňmi vyjeli směrem na Zaleszczyki.

Rodiče plánovali utéct do Rumunska, které tehdy ještě sousedilo s Polskem. Žil tam bratr mého otce. Dostal se tam už během 1. světové války. Zamiloval se do místní dívky, oženil se a usadil se tam natrvalo. Měli jsme ke komu jít. A pak by se vidělo co dál. Nějak bychom se v Rumunsku zařídili a přečkali nejhorší.

Bohužel jsme tento nápad neměli jen my. Na jih utíkali všichni. Doslova všichni. V čele s polskou vládou a armádou. Tak v praxi vypadala